

Varasemad kodulookonverentsid:

- 1999 - II Märjamaa Päevade konverents „Rahvaluulukoguja Emilie Poom“
- 2000 - „95 aastat 1905. aasta sündmustest Harju- ja Läänemaal“ (Velisel)
- 2004 - Rapla maakonna konverents „Kuuda seminar 150“ (gümnaasiumis)
- 2005 - „Velise Wabariik 100“ (Velisel)
- 2006 - I „Märjamaa raudtee 1931-1968“ (pastoraadis)
- 2006 - II „Kuuda leprosoorium 110“ (pastoraadis)
- 2007 - III „Märjamaa valla kirjanduselu“ (pastoraadis)
- 2008 - IV „95 aastat Märjamaa tuletõrjet“ (pastoraadis)
- 2009 - V „Märjamaa kihelkond“ (pastoraadis)
- 2010 - VI „Ettevõtlik Märjamaa“ (rahvamajas)
- 2011 - VII „Aastapäevi Märjamaa piirkonna ajaloo“ (rahvamajas)
- 2012 - VIII „Kohalik omavalitsus ja Märjamaa“ (rahvamajas)
- 2013 - IX „Teedevõrk ja post läbi aja“ (rahvamajas)
- 2014 - X „Maa-arhitektuurist“ (rahvamajas)
- 2015 - XI „Kohalik Kaitseliit“ (rahvamajas)
- 2016 - XII „110 ja 25 aastat pöördelistest sündmustest“ (rahvamajas)
- 2017 - XIII „Tähtpäevi Märjamaa piirkonna aja- ja kultuuriloos“ (rahvamajas)

24.VEEBRUARIL 2018
EESTI VABARIIGI 100. AASTAPÄEVALE PÜHENDATUD
MÄRJAMAA XIV KODULOOKONVERENTS
MEIE MAA JA INIMESED

Eelnevalt :

- 10.00-10.20 Pidupäeva palvus Märjamaa kirikus
10.20-10.40 Pärgade asetamine kirikuvärav-monumendi juures
10.40-11.00 Kogunemine Märjamaa Rahvamajas, tervituskohv

Märjamaa rahvamaja kinosaalis kodulookonverents

Juhatab Jürgen Kusmin

- 11.00-11.10 Villu Karu, Märjamaa vallavanem: **Konverentsi avamine**
11.10-11.20 Kalju Idvand, Sillaotsa Talumuuseumi juhataja: „**Maa täis aardeid – ühe leitud eseme lugu Sillaotsa muuseumist**“
11.20-12.00 Mati Mandel, ajaloolane: „**Maidla muinaskalmest ja teistest Märjamaa-Vigala piirkonna arheoloogialeidudest**“
12.00-12.05 Kalju Idvand, Sillaotsa Talumuuseumi juhataja: „**Eesti vanimad kunstiaarded asuvad Vigalas**“
12.05-12.15 Liivi Miil, Sillaotsa Talumuuseumi muuseumipedagoog: „**Sündmused Velise vallas mõned kuud enne Eesti Vabariigi väljakuulutamist 1918**“
12.15-12.45 Ahto Vallikivi: „**Ühe märjamaalase teekond esimesest vabariigist teise**“
12.45-13.15 Kohvipaus ja seljasirutus
13.15-13.40 Tõnu Mesila, koduloolane: "**Märjamaa ja ümbrus läbi sajandi**"
13.40-14.20 Martin Andreller, Eesti Mälu Instituudi teadur-kuraator: „**Eesti lähiajalugu - kuidas ja mida me sellest mäletame ning räägime?**“
14.20-14.40 Tänusõnad ja konverentsi lõpetamine

Lisaks Eesti Ajaloomuuseumi raamatupoe müügilett koduloolise kirjandusega (tasumine sularahas) ja ekspositsioon „Haapsalu Vabadussõja mälestussammas vanadel fotodel“

LEIUD KAUGEST MINEVIKUST

Iga suve toimuvad Eestis laialdased arheoloogilised tööd.

Läinud suvel tehti ulatuslikke kaevamistöid tööstuspiirkondades Jõhvi ligikal Virumaal, kus kiiresti tõusvate ehituste alla on jäämas suur ja väga omapärane kivikalme, mis pärineb meie ajaarvamise esimesest sajandist. Kaevamisi juhatas

seal Ajalooinstituudi vanem teaduslik töötaja M. Schmiedehelm, kes tähendatud ajajärgust Virumaal valmistab doktoridissertatsiooni.

Süsteematilised uurimistööd olid koondatud peasjalikult kahe ajajärgu probleemide ümber: esiteks kivi-, pronksi- ja varaseim rauaaeg, s. o. kaks viimast aastatuhandet enne meie ajaarvamist, kus meil hakkab arenema karja- ja viljakasvatuse ja toimub üleminek oma-

järgselt sugukonnalt isajärgsele; teise uuritava probleemistiku moodustas hiiline rauaaeg ehk nn. territoriaalkogukondliku korra aeg, X—XIII sajand meie ajaarvamise järgi, kus meid huvitab eriti klassiühiskonna tekkimise protsess.

Varasema ajajärgu uurimisel avastas

Ajalooinstituudi

noorem teaduslik töötaja L. Jaanits kaevamistega Kursi vallas kaks 1500. a. ümber enne meie ajaarvamist pärinevat laibahauda hästilihvitud kiviristsadega. Sama ajajärgu lõppu, viimaseisse sajandisse enne meie ajaarvamist kuulub müistse kindlustatud külla ase, mida kaevati dotsent A. Vassara juhatusel Saaremaal Laimjala vallas Asvas (pilt 4; grupp väljakaevajaid). Tänavu suudeti kindlaks teha asula põhjapiir. Kaevamised näitasid, et kaitsevalli ja -seinaga piiratud ala on olnud tihedasti täis ehitatud lihtsate kodadega inimestele ja uhuulustega koduloomadele. Eriti huvitavaks leiuks oli üks kõver koduloomaluust sərbike, mis meil on esimest korda sedalaadi leid.

Uurimise all olevast hilisemast ajajärgust, hilisest rauaaegast on meil muuseumides väga rohke, kuid juhuslik leiumaterjal. Tarru Ülikooli arheoloogiakateedri assistent E. Ariste juhatusel kaevati välja rida XII—XIII sajandi laibahaudu — üks Haimres Märjamaa vallas Läänemaal ja 9 hauda Küti vallas Virumaal (pilt 3; rikkalike ehetega varustatud naise luustik). Mõningais seda liiki haudades on säilinud omaaegsete rõivaste jääneid, samuti on neis kõik surnule kaasapandud metallesemad, ehted ja riistad terved ja omal kohal.

Samasse ajajärku, XI—XII sajandisse kuuluvat suuremat põletuskalmistut kaevati arheoloogiasektori noorema teadusliku töötaja L. Mer-

sari juhatusel Saaremaal Kaarma vallas. Kuigi sel ajal oli meil sugukondlik kord juba lagunenu, jätkati siiski sugukondlaste vanade traditsioonide kohaselt matmist ühisele kalmistule. Oksikud matused on aga vastupidiselt eelmistele aegadele siin teistest eraldatud, piiratud kiviringidega või asetatud teistest eemale (pilt 1). Selles avaldub

tollele ajale omane üksikute perede individualiseerimine. Ja just selle protsessi käigu ja vastavate ühiskondlik-majanduslike tegurite jälgitmine ongi säärase hiliste kalmistute uurimise üheks ülesandeks.

Nimetatud ajajärgu kohta taotleti uusi andmeid saada ka Viljandi linna ligikal Mustiveres avastatud müistse asulakoha kaevamiste kaudu (pilt 2), mis toimusid allakirjutanu juhtimisel. Siit saadud leiud

(metall- ning luuesemed ja savinõude killud, vask- ja hõbemündid jne.) võimaldavad teha järeldusi omaaegse majanduse ja elu-olu kohta ning näitavad, et sel kohal on asunud peresid vahetpidamata umbes VII—XIX sajandini.

Üldiselt on möödunud suvi meie arheoloogilisi kogusid tublisti rikastanud. Ühtekokku on kõrgelt kaevamistelt kaasa toodud ümmarguselt 10 000 numbrit mitmesuguseid leide, üle 1800 kultuurkihtidest võetud proovi. Praegu toimub nende

leidude ning materjalide korraldamine ja läbitöötamine.

Tuleb veel märkida, et arheoloogide töö edukus on suurel määral sellest, kui võrd kõige laiemad rahvahulgad nende tööst on teadlikud ja seda abistavad. Põlluharimisel, kraavikaevamisel ja mitmesugusel teistel puhkudel satutakse mõnigi kord teadusele väärtuslikele leidudele. On väga tähtis, et neist alati Ajalooinstituudile teatatakse ja et leiukohti ega leide ei rikutaks.

Professor H. Moora,

Eesti NSV Teaduste Akadeemia
Ajalooinstituudi arheoloogiasektori
juhataja